

Синтетическое понимание времени, предлагаемое И. Пригожиным, позволяет избежать однобокости в постижении этого феномена, свойственной его предшественникам. Он пытается синтезировать как классическое понимание времени, в котором настоящее (понимаемое как вечность) отбрасывает, так называемое «время» (прошлое с будущим), так и понимание времени, свойственное неклассической философской традиции (в частности, философии жизни) — когда прошлое с будущим, которые создают возможность понять время как длительность, отбрасывают, уничтожают настоящее, бесконечно разделяя его на части. Противостоит такое понимание и позитивистскому пониманию времени, сводящему время к совокупности моментов «теперь» — И. Пригожин мыслит настоящее как некую продолжительность.

КАПУСТИНА Н. Б.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри філософії, кандидат юридичних наук

**ОБҐРУНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ
ПРИРОДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Сутність відповідальності обумовлюється взаємодією трьох основних доданків людського буття: особистості, суспільства і держави. В умовах соціальної трансформації, коли змінюються не тільки всі сфери матеріального і духовного життя, а й духовно-моральні орієнтири, проблема соціальної відповідальності встає найгостріше. У сучасному світі як ніколи зросла роль окремої людини в суспільному житті, розширилась її свобода і в той же час її залежність від навколишнього середовища. При розширенні рамок свободи повинна зростати відповідно і міра відповідальності за її використання. У світі, де інтенсивність соціальних процесів зросла, людина і зовнішні обставини стали більш залежними один від одного, взаємодія між ними ускладнилась, виникає необхідність зміцнення соціальної дисципліни і відповідальності людини, суспільства і держави. Істотний внесок у вивчення природи соціальної відповідальності внесли такі вчені: Платон, Аристотель, Ф. Аквінський, Н. Макіавеллі, І. Кант, Г. Гегель, К. Маркс, Ф. Енгельс, В. І. Ленін, І. А. Льбін, Н. А. Головка.

Особливість відповідальності як соціального явища полягає в тому, що вона включається в усі види людської діяльності. Соціальна відповідальність виникає тоді, коли поведінка індивіда набуває суспільне значення і врегулюється соціальними нормами. У процесі історичного розвитку суспільства складаються певні відносини між людьми у вигляді

взаємних прав та обов'язків. Регулятори соціальних відносин у різні історичні періоди неоднакові, в якості таких виступали звичаї, традиції, заборони, норми моралі і права. У первісному суспільстві порушення соціальних норм розглядалося як посягання на інтереси роду чи племені і піддавалося негайному осуду. Більш досконалу форму соціальної відповідальності набуває з появою класового суспільства і держави. Атрибут відповідальності застосовується до будь-якого явища соціального життя. Її сутність полягає вже в обов'язку індивіда виконувати відповідні політичні, юридичні та моральні вимоги, що пред'являються йому суспільством, державою. Відповідальність — це явище, яке об'єктивно існує як обов'язковий прояв впорядкованості суспільних відносин. Соціальна відповідальність, її буття обумовлюється необхідністю підкорятися, координувати і коригувати в процесі спільної діяльності дії кожного з діями інших, приватний інтерес погоджувати із загальним. Об'єктивна необхідність в упорядкуванні і регулюванні відносин між людьми, яка реалізується у належному поведінці, акумулює зміст соціальної відповідальності. Формою її вираження виступають соціальні норми. Соціальні норми безпосередньо виходять із загальноприйнятих уявлень про добро і зло, справедливості і честі, гідність і чесноти і виступають критерієм соціальної оцінки певних якостей особистості. Добро, позитивною цінністю, визнається виконання будь-якої соціальної норми людиною як суб'єктом соціальної дійсності. Дії, що порушують соціально значущі правила, розцінюються, як зло спрямоване на розрив соціальних зв'язків і відносин. Поступаючи відповідально, людина повинна, з одного боку, правильно вибрати соціальні орієнтири, з іншого — використати всі наявні можливості, а також враховувати наслідки своїх дій. Будь-яка діяльність передбачає, що суб'єкт цієї діяльності вважає її найбільш доцільною, але в той же час вона має узгоджуватися з інтересами суспільства, відповідати об'єктивним закономірностям його розвитку. Здійснюючи такі дії, особа повинна усвідомлювати або мати можливість створювати наслідки своєї діяльності і бути в змозі пояснити суспільству, окремим людям і самому собі сенс і значення своїх вчинків. Соціальна відповідальність не мала б сенсу, якби особистість не мала здатність керувати собою і мати конкретну позицію у життєвих обставинах що змінюються.

Слід розмежовувати об'єктивні і суб'єктивні передумови соціальної відповідальності тобто ті структурні елементи, що утворюють об'єктивну і суб'єктивну сторони відповідальності в її русі, в процесі реалізації в конкретній діяльності суб'єкта. Об'єктивний момент відповідальності виступає як сукупність вимог, пропонованих суспільством до своїх членів у вигляді принципів, норм, що виражають суспільну необхідність. Причому міра відповідальності суб'єкта залежить від суспільної значущості його поведінки, а тому від його громадського стану, професії та інших соціальних ролей. Суб'єктивний момент соціальної

відповідальності проявляється як усвідомлення суб'єктом соціальної дійсності, де основою суб'єктивної сторони соціальної відповідальності виступає наявність свободи волі людини. Категорія свободи волі у філософії висловлює суб'єктивний компонент доцільною соціальної діяльності індивіда, яка органічно пов'язана з розумінням їм відповідальності за результати своєї діяльності. «Неможливо розмірковувати про мораль і право, не торкаючись питання про так звану свободу волі, про осудність людини, про ставлення між необхідністю та свободою» (Енгельс Ф. Анти-Дюринг. Переворот в науке, произведенный господином Евгением Дюрингом. — М.: Политиздат, 1978. — С. 117).

З урахуванням вищевикладеного вважаємо, що природа відповідальності соціальна і виражається в діалектичному зв'язку між особистістю та суспільством, а будь-який її вид базується на здатності індивіда свідомо і з власної волі слідувати запропонованою товариством вимогам, погоджувати з ними свою діяльність і вчинки. У вчинках людини об'єктивне і суб'єктивне з'єднується в єдине ціле, і, таким чином, відповідальність розглядається як належне виконання належного.

МАТЮШИНА И. И.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»,
доцент кафедры философии, кандидат философских наук

КАТЕГОРИЯ «СМЫСЛ» В ФИЛОСОФСКОЙ СИСТЕМЕ Э. ГУССЕРЛЯ

В системе феноменологического проекта Э. Гуссерля категория «смысл» занимает одно из центральных мест. Подробное исследование данной категории Э. Гуссерль предпринял в работе «Логические исследования» и уточнил в следующей работе «Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии».

Э. Гуссерль, также как и Г. Фреге, предложил троичную структуру словесного выражения. Наряду с тем, что мы воспринимаем звуковую, физическую оболочку языкового выражения, мы не сосредотачиваемся на ней, она является для слушающего знаком «мыслей» говорящего. После выделения и отграничения чувственных актов, в которых осуществляется звучание слова, Гуссерль предлагает различать два рода актов, присутствующих в нашем сознании: акты, придающие значение (интенции значения) и акты, осуществляющие полноту интенции значения. Акты, придающие значение, осуществляют присутствие смысла в данном выражении. (Гуссерль использует термины «смысл», «значение», «содержание» как тождественные, синонимичные, приоритетным